

Sulatusuuni Vantaa

Pekka Ahtiainen ja Jukka Tervonen: Vantaan historia 1946–1977. Kasvua, yhteistyötä, hyvinvointia. Vantaan kaupunki 2002. 555 s.

■ Paikallishistoria aloitetaan tavallisesti kertomalla väestön, elinkeinojen ja sosiaalisten suhteiden muutoksista ja tältä pohjalta lähdetään kuvaamaan kunnan – ja sikäli kuin seurakunta on mukana, myös sen – toimintaa. Ahtiainen ja Tervonen aloittavat kunnallishallinnosta. En kritikois innovaatiosta tekijöitä. Myös kansakunnan historiassa aloitetaan kernaasti poliittisesta historiasta. Ahtiaiselle ja Tervoselle Vantaa on kansakunta, jonka alueelliset rajat muuttuivat ja jota uhattiin vielä suuremmilla muutoksilla ja jonka piirissä kypsyi vähitellen maantieteelliselle pohjalle rakentuva identiteetti.

Tutkimuksen kronologisena alkurajana on tietenkin se vuodenvaihe 1945–46, johon teosarjan edellinen osa päättyi ja jolloin Vantaa menetti eteläisimmät taajamansa Helsingille. Loppupiste on ilmeisesti ajateltu niin lähelle nykyhetkeä kuin käytännössä voidaan päästä, mutta jättäjäismäisen lähderikauden vuoksi (pelkästään valtuuston pöytäkirjapykälä, jotka sentään muodostavat vain murto-osan aineistosta, oli 1970-luvulla 12 000) käsiteltävää ajanjaksoa on ollut pakko lyhentää. Mutta miksi raja on vedetty vuoteen 1977? Yh-

dellä kunnallisen toiminnan alueella, opetuksessa tapahtunut – valtakunnalliseen laikiin perustuva eikä siis vain Vantaalle ominainen – tuskin oli käännteentekevä kaupungin historiassa. Olisi suositeltavampaa käyttää historiassa vakiintunutta tosin kaavamais-ta tapaa omaksua rajaksi tasainen vuosiluku, tässä tapauksessa 1980. Itse asiassa juuri 1980 on tilastosarjojen loppupisteenä, ja kymmeniä kertoja tekijät loikkaavat oman rajaitansa yli ja esittävät lukijan iloksi faktoja 1980-, jopa 1990-luvulta.

Keskeinen osasto kunnallispoliitikasta ei ole päätösten kronikointia, vaan laajalti johdattavien henkilöiden luonnehdintaa ja puolueiden välisten suhteiden tarkastelua. Lähteiden runsaus tekee mahdolliseksi sisältörikkaampien henkilökuvien piirtämiseen kuin varhaisemmista ajoista kirjoitettaessa, mutta lähihistorialla on omat vaikeutensa: tekijät lienevät toisenkin kerran mietineet ennen kuin nimittelevät vaikuttajajaksilöä, jonka monet vielä elossa olevat ovat tunteet, ”nallemaiseksi”.

Puoluerakenteeltaan Vantaan valtuusto oli koko ajan vasemmistovoittoinen niin että vasemmiston ylivoima ensin oli nousussa ja sitten laskussa. Mutta vasemmiston ja oikeiston (kuten tekijät ns. porvarillisia nimitävät) välisellä rajalinjalla ei useinkaan ollut ratkaisevaa merkitystä, vaan syvempi juopa erotti Skdl:n muista puolueista. Ei ihme-kään, kun kommunistivaltuutettu saattoi vastustaa sankarivainajille pystytettävää muistopatsasta kertomalla miten hän

itse oli sodan aikana loikannut ”ystävien puolelle”.

Kirjassa on pitkä luku ympäristönsuojelusta, josta ei uusinpaakkaa aikaa käsittelevässä paikallishistoriassa ole tapana paljon puhua. Huomion kiinnittäminen ympäristöongelmiin tyydyttää ilmeisesti vantaalaisten lukijain toiveita ja vastaa luonto-ongelmien merkitystä nykyisessä kunnallispolitiikassa.

Vantaan väkiluku kymmenkertaistui historiateoksessa käsitellyn kolmen vuosikymmenen aikana. Se oli ainoalaatuinen hyppäys ottaen huomioon että jo lähtökohtaväkiluku oli niin korkea kuin 13 000. Vantaa oli Suomen kaikista kolkista muuttajia puoleensa houkutteleva, urbanisoituva ja aluksi myös teollistuva kunta. Kirjassa on kartta, jossa eri tummuusastein on osoitettu missä määrin kukin Suomen kunta osallistui Vantaaseen suuntautuneeseen muuttoliikkeeseen. Tummimpia kuntia kartalla ovat tietenkin väkirikkaat kaupungit, ja karttaa katsoessa kysyy ensimmältä, eikö tummuuden absoluuttisten lukujen sijasta olisi pitänyt riippua muuttajien suhteellisesta osuudesta kunnan väkiluvusta. Ei, sillä ilmiötä ei tietenkään katsota kyseisen vieraan kunnan vaan Vantaan kannalta, ja näin tulee näkyviin Suomen eri seutujen panos Vantaan väestörakenteeseen vuonna 1980. Tummimman värin yhtäjaksoisia alueita – siis maaseudun muuttokuntia – löytyy uusmaalaisen naapuriseutujen lisäksi Pohjois-Karjalasta ja Pohjois-Savosta; lähinnä tummimmat alueet tapaa Helsingistä Kajaa-niin vedettävän viivan itäpuo-

lelta. Kun vuonna 1980 vain vajaa viidennes Vantaan asukkaista oli pitäjän synnynnäisiä, ongelmaiseksi nousee, kuinka sisäinen identiteetti saattoi syntyä.

Perinteisen ympäristön ja asujamiston muuttuminen oli raskas kokemus kantaväestölle, ja erityisongelmaksi tuli ruotsalaisen väestön kohdalla kieli. Tosin Vantaalla oli 1940-luvulla enää vajaa kolmannes väestöstä ruotsinkielisiä, mutta Svenska folkpartiet oli vielä 1945 valitussa valtuustossa suurin puolue. Ryhmä kutistui muuttoliikkeen vaikutuksesta niin mitättömäksi, että sillä 1976 valitussa valtuustossa oli enää 4 paikkaa 59:stä. Ruotsalaiset tunsivat asemansa uhatuksi, mutta kaksikielisenä Vantaa säilyi kielilakiin 1962 tehdyn muutoksen nojalla.

Ensimmäinen muuttajapolvi eli puisissa, vailla mukavuuksia olevissa, usein talkootyönä pystytetyissä omakotitaloissa hyvien naapurien ympäröimänä. Myöhemmät tulokkaat elivät juurettomina oudon väen keskellä jättiläismäisissä kerrostaloissa, ja melkoinen osa heistä sukuloi täpötäysissä junissa päivittäin työhön Helsinkiin. Tekijät osoittavat kuitenkin, että olot eivät olleet huonontuneet, ei ainakaan jos niitä verrataan muuttajien lähtökohtakuntiin. Vantaasta tuli suuren rakennemuutoksen ”laboratorio” ja ”sulatusuuni”. Yhteishenkeä syntyi työmailla ja moninaisissa harrastuspiireissä, ja sulatusuunin lämmössä tekijät näkevät vantaalaisen identiteetin aikaa myöten kehittyneen tai ainakin vastaisuudessa kehittyvän. Kunnan laboratorioluonteen vuoksi on ai-

heellista, että teos saa historiantutkimuksessa enemmän huomiota kuin ”normaalin” paikkakunnan historia.

Tekijöitä on kaksi ja heidän lisäksi monia laatikkojen laatijoita. Jälkimmäiset on itsekin osuuden kohdalla mainittu nimeltä, edellisten osuuksia ei ole korvamerkitty. En pidä mahdollisena, että koko teksti olisi yhdessä luotu, mutta kummankin osuus on sekä tutkimusotteen että sanonnan puolesta niin yhdenmukaista, ettei ainakaan minun korvani erota Ahtiaisen säveltä Tervosen sävelestä.

Kuvat ovat usein paikallishistoriassa tekstistä irrallista täydennysaineistoa, jota on koottu näyttävän ulkoasun aikaansaamiseksi. *Vantaan historiassa* kuvat ovat tekstin elimellisiä osia; niistä vastaa historiateosten kuvittajien ykkösekspertti Veikko Kallio. Hän on etsinyt ja löytänyt kuvia, joista näkee välähdyksiä nyt jo menneestä vantaalaisesta elämästä ja joista kirjallisista lähteistä voi saada vain haalistuneen kuvan: perheenemäntä maantiellä maitohinkki kädessä; ihmisiä pääradan asemalla loikkimassa junan vieressä raitteiden yli; hevosen vetämällä auralla omakotitalon tonttimaalla perunamaata multiva mies; kunnallispoliitikkoja epävirallisessa neuvonpidossa; kerrostaloryhmä ympäristössä, jossa näkyy metsää niin pitkälle kuin silmä siintää ja kuva kantaa. Myös vantaalaisten maalareiden töistä löytyy aikakautta ikuistavia näkymiä taiteilijoiden silmillä katseltuina.

Tilastoja on riittävästi ja ne on moitteettomasti laadittu. Sen sijaan Vantaan kyläteitä

lenkkeileväkin kaipaa eri aiheiden kohdalla karttoja, ja paikkakunnalla oudommille ne olisivat olleet välttämättömiä.

Lähteiden merkintätavasta on syytä tehdä vähäinen huomautus, joskin on todettava, että saman epäkohdan kokee monessa historiallisessa tutkimuksessa; kirjassa on vain lähdeviitteet, ei kirjallisuusluetteloa. Kun sadoissa viittauksissa lukee vain tekijännimi ja sivunumero ja haluaa tarkempia

tietoja siitä, mikä teos tai artikkeli on kysymyksessä, niin hae sitten sitä aikaisempaa viitettä, josta näkisi, mikä ja milloin ilmestynyt julkaisu on kyseessä. Pientä apua olisi jo siittäkin, jos julkaisun esiintyessä ensi kerran viitteissä tekijän ja/ tai teoksen nimi olisi painettu erilaisin kirjasimin kuin muu teksti.

Vantaasta tuli tutkittuna aikana kauppala 1972 ja kaupunki 1974. Nämä arvonnousut olivat varmaan omiaan

vahvistamaan tekijäin peräämää identiteettiä. Aiempien vaiheiden oloista alettiin puhua pilkallisesti, jopa niin, että tekijät yrittävät tällaisia näkemyksiä oikaista. Tekijät suhtautuvat niin 1940- ja 1950-luvun kuin myöhempienkin aikojen vantaalaisiin empaattisesti ja positiivisesti. Toivottavasti vantaalaiset puolestaan osaavat antaa arvoa heidän lähimenneisyyttään kuvaavalle tasokkaalle kirjalle.

Eino Jutikkala